

тобто вибір одного з можливих варіантів, що свідчить про завершення мікропроцесу перекладу, тобто перехід від однієї одиниці до іншої [Гарбовский 2004, с. 263].

Таким чином, різноманітні визначення *одиниці перекладу* мають логіку самі по собі, але більшість із них знаходиться у протиріччі одне з одним. Семасіологічний підхід, який є популярним серед вчених, які фокусують свої дослідження у царині письмового перекладу, не є досконалим, уможлиблює дослідження тільки статичних результатів перекладацької діяльності і залишає динаміку процесу поза межами аналізу. Ономасіологічний підхід із врахуванням специфіки розгортання перекладу, який є розповсюдженим при аналізі процесу усного перекладу, дозволяє розширити ці межі.

Література

Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1961. – 394 с. Бархударов Л.С. Уровни языковой иерархии и перевод / Л.С. Бархударов // Тетради переводчика. -- №6. – М.: Международные отношения, 1969. – С.3-12. Бархударов Л.С. Язык и перевод / Л.С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 239 с. Витренко А.Г. Что же все-таки такое «единица перевода»? [Электронный ресурс] / А.Г. Витренко. - Режим доступа: <http://agvitrenko.3dn.ru/publ/1-1-0-16>. - Назва з екрану. Гак В.Г. Рецензия на: J.- P.Vinay, J.Darbelnet. Stilstique compare du francais et de l'anglais. Methode de traduction– Paris: M.Didier, 1958. – 331 p. / В.Г. Гак // Вопросы языкознания. – 1961. -- №3. – С.129-133. Гарбовский Н.К. Теория перевода / Н.К. Гарбовский. – М.: Изд-во МГУ, 2004. – 544 с. Ревзин И.И. Основы общего и машинного перевода / И.И. Ревзин, В.Ю.Розенцвейг. – М.: Высшая школа, 1964. – 243 с. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика / Я.И.Рецкер. - М.: Международные отношения, 1974. – 216 с. Степанов Ю.С. Французская стилистика / Ю.С.Степанов. – М.: Высшая школа, 1965. – 355 с. Федоров А.В. О соотношении отдельного и целого в процессе перевода как творчества / Федоров А.В. // Вопросы языкознания. – 1970. -- №6. – С.27-35. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика / А.Д. Швейцер. – М.: Воениздат, 1973. – 280 с.

ІВАНІНА Т.В.

(Класичний приватний університет)

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ДЕМІНУТИВНОГО КОМПОНЕНТУ УКРАЇНСЬКИХ ПОРІВНЯНЬ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

У статті розглядаються засоби відтворення у перекладі англійською мовою українських порівнянь з демінутивними компонентами, що слугують відтвореною образності художнього твору, яку не завжди вдається адекватно відтворити у перекладі через розбіжності в мовних системах і національній символіці лінгвокультур, які зіставляються.

Ключові слова: образ, образність, порівняння, образне порівняння, демінутивність, прагматична настанова.

Иванина Т.В. Особенности воссоздания деминутивного компонента украинских сравнений в английском языке. В статье рассматриваются способы перевода на английский язык украинских сравнений с деминутивными компонентами, которые играют важную роль при воссоздании образности художественного произведения, что не всегда удается адекватно воссоздать в переводе из-за различий в языковых системах и национальной символике сопоставляемых лингвокультур.

Ключевые слова: образ, образность, сравнение, образное сравнение, деминутивность, прагматическая установка.

Ivanina T.V. Peculiarities of rendering diminutive components of Ukrainian similes into English. The article deals with ways of translating Ukrainian similes with diminutive components into English that play an important role in rendering the imagery of a literary text. It is emphasized that it is not easy to render them in the translation due to differences both in the language systems and national symbols of linguistic cultures under analysis.

Key words: image, imagery, simile, imagery simile, deminutiveness, pragmatic directive.

Питання моделювання реальних можливостей стилістики перекладу для вирішення проблем відтворення образної системи оригіналу мовою перекладу є постійним зацікавленням вчених, про що свідчить ціла низка досліджень в рамках теорії перекладу протягом другої половини ХХ ст. (А.А. Аكوпова, П.О.Бех, Р.П. Зорівчак, В.Н. Коптілов, Я. В. Кривонос, А. Попович, О.І.Чердніченко).

Образ як конструктивний елемент художнього твору відтворюється за допомогою різних художніх засобів, одним із яких є така категорія поезики як порівняння. Порівняння, а особливо образні порівняння, займають в списку емоційних засобів одне з чільних місць, адже надають більшої виразності вихідному тексту [Калужська 2010, с. 216], зокрема, це стосується перекладу порівнянь, у складі яких є демінутивний компонент, що виконує експресивну, емоційну та оцінну функції, справляючи враження на читача та впливаючи на його емоції.

Отже, *мета* нашого дослідження полягає у визначенні особливостей відтворення демінутивних компонентів українських порівнянь англійською мовою на матеріалі оповідань Марка Вовчка та їхніх перекладів англійською мовою, виконаних Н.Педан-Попіл. *Об'єкт* дослідження – образний компонент художніх творів. *Предмет* дослідження – способи відтворення демінутивного компоненту українських порівнянь англійською мовою як засобів створення художнього образу.

С.В. Шедогубова визначає демінутивність як складову частину категорії кількості, в основі якої лежить поняття «малість» та його окремі ознаки: кількість, якість та розмір [Шедогубова : 2004, с.28], проте як репрезентант прагматики демінутив вживається в емотивному значенні, а суфікс, який супроводжує його, вказує не на зменшеність предмета, а вписується у прагматичну настанову висловлювання і маркує особливі мовленнєві ситуації.

Демінутивність як метакатегорія мови представлена засобами різних рівней (від афіксації до словосполучення) і знаходить своє вираження у різних частинах мови. Репрезентантом прагматики категорії демінутивності в англійській мові є іменник; в українській мові, допускає демінутиви різних частин мови (іменників, займенників, прикметників, прислівників, числівників та вигуків), переважає морфологічний спосіб творення демінутивів, які Л.І.Корунець пропонує поділити за ступенями демінутивності на три групи:

- демінутивність I-го ступеня, вживаються суфікси *-ок, -(ч)ик, -к-, -(ч)ин-, -ень, -ець, -ць*, наприклад: *дзвінок, ярок, березка, братик, , вітерець*;
- демінутивність II-го ступеня, суфікси *-ечок-, -ичок-, -очок-, -очк-, -ечк-, -ичк-, -ічк-, -инк-*, наприклад: *Маринко - Маринонько, ніжка – ніжечка*;
- демінутивність III-го ступеня, в якій спостерігаємо нанизування суфіксів *-инок-, -инок-, -еняточк-, енятк-, -яточк-, -унечк-, -очечок-* [Корунець 1981, с. 83].

Суфіксальна система англійської мови досить докладно описана в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних лінгвістів: для вивчення деривації слів з оцінним значенням найбільший інтерес становлять роботи П.М. Карашука, Г. Марчанда, Р.Г.Зятківської, О.Д. Мешкова, Г.І.Приходько, в яких знаходимо системний опис суфіксальної системи англійської мови з наведенням схем і моделей творення різних частин мови. Англійська мова володіє досить обмеженими морфологічними засобами вираження зменшувально-пестливого значення, переважно іменниковими суфіксами *-у, -let, -cule, -el, -et, -ette, -ie, -in, -kin, -ling, -ock, -ule*. Щоб компенсувати таку прогалину в семантичному та конотативному навантаженні слів, переважно використовуються лексичні засоби (здебільшого прикметники).

Виходячи з цього визначають декілька способів перекладу демінутивної лексики англійською мовою за допомогою:

- 1) *словотворчих засобів, зокрема, суфіксів*:
- *erel* півник - *cockerel*, щучка – *pickerel*; *-ette* (цей суфікс трапляється переважно в США): *кухонька – kitchenette*; *-kin* (непродуктивний суфікс, який рідко трапляється) *ягнятко – lambkin*, скорородочка – *rankin*; *-let* *booklet* - ніжечка, *flatlet* –квартирка; *-ling* *деревце – sapling*, дитинча –*youngling*; *-у (ie)* зменшувально-пестливий суфікс: *бабуся – grannie*, пташка - *birdie*, свинка – *piggy*; *Betty, Tommy, Willie*. Дослідження С.І. Нешко показали, що на сучасному етапі розвитку мовлення афікси *-ette* та *-ling* є пріоритетними для утворення конотативно-меліоративних лексичних одиниць [Медвідь 2005, с.25];
- 2) *лексичних засобів – little, small, tiny, dear, kind, lovely*, проте суфікс додає більш емоційне забарвлення, ніж означення (*будиночок і маленький будинок*), *щасливчик – Lucky devil*, *вдовушка – young widow*, *старикашка – old party*, *кімнатка- a tiny little room*;
- 3) *транслітерації*: *Петрик Petryk*, *Оленка – Olenka*. На думку О.М.Медвідь цей прийом навряд чи вдалий, тому що такі слова не сприймаються в англійській мові , як зменшувальні;
- 4) *перекладу кореневими словами*. Часто зменшувальність виражається не морфологічними чи синтаксичними засобами, чи шляхом транслітерації, а шляхом використання кореневого слова із зменшувальним значенням: *Мальчик-с-пальчик – hop-o-my-thumb* [Медвідь 2005, с.25].

Переклад демінутивів у складі порівнянь складає подвійну проблему, тому що перекладачеві необхідно не лише відтворити їхнє конотативне навантаження, але і зберегти образ, закладений в основі порівняння. Аналіз концепцій відтворення порівнянь свідчить про відсутність єдиної класифікації способів їх перекладу з української мови англійською [Калужська 2010; Рыженкова 2009; Стефанішина 2005, Таценко 2010, Яновець 2002].

Відсутність єдиної класифікації перекладацьких трансформацій спонукала виробити систему способів перекладу стилістично маркованих лексичних одиниць, в основі якої знаходиться ступень відтворення стилістичної інформації та ступень співвідношення орієнтації перекладу на текст оригіналу та читача перекладу. При перекладі порівнянь можна застосувати класифікацію перекладацьких прийомів дослідниці Л.Калужської, яку вона запропонувала для відтворення стилістично маркованої лексики: *прямі (калькування та буквальный переклад)*, що дозволяють зберегти стилістичне маркування одиниці, *непрямі (представлені експлікацією або описовим перекладом)*, орієнтуються на реципієнта та нівелюють стилістичне маркування тексту, та *комбіновані перекладацькі прийоми (модуляція, еквіваленція, адаптація та ін.)* [Калужська 2010, с. 155].

При перекладі порівнянь з демінутивними компонентами, відібраних методом суцільної вибірки з оповідань Марка Вовчка та їх перекладів англійською мовою, було визначено певні тенденції.

1. Відбувається заміна демінутивного суфіксу – **яточко-** лексичним компонентом “**little**”: *Ta tak žalіsno, як пташеняяточко, килече – пустить* [9]. – *And she cried so pitifully, like a little bird* [11, с.48].

2. Через розбіжність в національній специфіці перекладач застосовує відповідні демінутивні еквіваленти наявні в мові перекладу, проте це не завжди допомагає відтворити образність порівняння. Так, демінутивний суфікс **-ят-** відтворюється іменниковим суфіксом **-let** у перекладі. З точки зору лексичного наповнення не викликає сумніву необхідність застосування цього прийому, але образність українського прислів'я при цьому не відтворюється, адже в українській культурі образ орла означає молодого сильного чоловіка. Про значення цього символу в українському порівнянні і свідчать прикметники “жваві, молоді”, які перекладач опускає: *Парубки ж у нас – як орлята: жваві, молоді* [10]. – *The young lads we have here are like eaglets!* [12].

3. При перекладі порівнянь перекладачеві необхідно вирішити чи зберегти образ, який лежить в їх основі, чи замінити його іншими (причиною заміни можуть бути особливості слововживання, сполучення слів, національна символіка), але застосування описового перекладу замість порівняння з демінутивним компонентом оригіналу, на наш погляд, є зовсім не виправданим, адже втрачається образність стилістичного прийому: *Take ж то молоде та щасливе! ніякого лиха не знає, не відає; бігає собі та сміється, мов у срібні дзвоніки дзвонить*[9]. – *She was young and gay — without a care in the world, running and laughing happily, not as yet knowing the meaning of misfortune* [91, с.44].

4. Як зазначалось, дослідники підкреслюють необхідність збереження образу оригіналу в перекладі, вважаючи, що перекладач має відтворити функцію прийому, а не сам прийом, проте перекладачеві не вдається зберегти образ, адже не відтворюється ані функція, ані сам прийом. Це відбувається через нейтралізацію демінутивного компоненту оригіналу в перекладі, чим перекладач часто зловживає: *Дивлюсь я – тана, тана моя Одарка, як воскова свічечка* [9]. – *I saw that my Odarka was wasting away like a candle* [11, с.47]; *А паненята, як ті п'явочки, вчепляться* – *The nobles' children would pester her like leeches.* [1, с.47]; *А що вже мені втішно та мило буде, як пощастить тебе Господь сім'єю, що коло тебе діточки, як бджілочки коло повного квіту, загудуть!* [10]. – *In no time then, the Lord will bless you with a family and I will be most content and happy to see the little ones around you humming like bees in a full-blown flower* [12].

Отже, при перекладі українських порівнянь:

1) найчастіше перекладачеві не вдається зберегти експресивну, емоційну, оцінну інформацію, тобто відтворити конотативне значення слів, відбувається нейтралізація демінутивних компонентів українських порівнянь у перекладі, що призводить до втрати виразності, експресивності та емоційності тексту, яка складає дух твору. Він вдається до мовоцентричного підходу, надаючи пріоритет мікрообразам та відтворюючи їх на рівні мовних знаків за допомогою денотативного рівня семантичної еквівалентності;

2) спостерігається заміна демінутивних компонентів оригіналу словотворчими або лексичними засобами у перекладі, що зберігає емотивну функцію цих складових, але не завжди допомагає зберегти образ, закладений в основу порівняння.

Перспективою подальших досліджень вважаємо збільшення обсягу матеріалу художніх текстів для виявлення певних тенденцій, які існують при відтворенні в англійській мові демінутивних компонентів порівнянь української мови.

Література

Калужська Л. До проблеми вироблення системи способів перекладу стилістично маркованих лексичних одиниць / Л. Калужська // Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції 2-3 квітня 2010 р. / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, СІ. Сидоренка. – К., 2010. – С.153-156. Корунець Л. І. Категорія димінутивності в англійській та українській мовах / Л.І.Корунець // Мовознавство. – 1981. – №4. – С. 81-85. Медвідь О.М. Методичні вказівки до самостійної роботи з практики перекладу (для студентів 5-го курсу спеціальності «Переклад» денної форми навчання) / О.М.Медвідь. – Суми: Видавництво СУМДУ, 2005 – 61 с. Рыженкова А.А. Авторские преобразования устойчивых сравнений как объект перевода. Автореферат диссертации кандидата филологических наук : 10.02.04 10.02.20 – Москва, 2009. – 22 с. Стефанишина Я.А. Стилистические выразительные средства в романе Дж. Голсуорси "Собственник" и их перевод на русский язык / Я.А.Стефанишина. – Сопоставительный анализ подлинника и переводов : Автореферат диссертации кандидата филологических наук: 10.02.20. – Москва, 2005. – 20 с. Таценко Н.В. Семасіологічні параметри порівняння в перекладі / Н. В. Таценко // Мова й дискурс: вимір і вимірювання: міжвузівський збірник наукових праць до 75-річчя з дня народження доктора філологічних наук, професора, академіка Академії наук вищої школи України Світлани Олексіївни Швачко. – Суми : Видавництво СумДУ, 2010. – С.144 -148. Шедогулова С.В. Структурно-семантичний і прагматичний аспекти категорії димінутивності в сучасному німецькому мові : Дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 : Воронеж, 2004. – 176 с. Яновець Я. Деякі особливості перекладу порівнянь з англійської мови на українську / Я. Яновець // Філологічні студії (Науковий часопис). – Луцьк : Волинський Академічний Дім (книгарня «Планета»), 2002. – № 2. – С. 216-220.

Ілюстративний матеріал

9. Марко Вовчок. Одарка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=6973 10. Марко Вовчок. Козачка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=7065 11. Marko Vovchok. Ukrainian Folk Stories / Marko Vovchok. – Trans. N.Pedan-Popil, Ed. H.B. Timothy. – Saskatoon: Western Producer Prairie Books, 1983. – P. 44-49. 12. Marko Vovchok. Ukrainian Folk Stories / Marko Vovchok. – Trans. N.Pedan-Popil, Ed. H. B. Timothy. – Saskatoon: Western Producer Prairie Books, 1983. – P. 25-39.